

зації цієї сфери в Україні наштовхується на труднощі й несприйняття, пов'язані з вузьким, буквально трактуванням окремих аспектів сучасного мистецтва. Очевидно, треба розуміти, що значення формули про абсолютну свободу мистецтва означає не вседозволеність чи профанацію мистецьких вартостей, але засвідчує якісно новий рівень, інший режим функціонування, у який перейшло мистецтво внаслідок фундаментальних змін у стосунках людини зі світом, що мали місце у XX та на поч. XXI ст. Це означає, що сьогодні у сучасному світовому мистецтві більше немає жодних апріорних упреждень стосовно того, як має виглядати твір мистецтва, а художники мають до диспозиції усі історично існуючі форми та способи художнього висловлювання. Натомість спосіб, у який сучасний художник звертається до цих форм, є частиною того, що окреслює наша доба. Цей новітній стан мистецтва можна зрозуміти як певний етап досягнення зрілості, коли художники є вільними і можуть бути саме тими, ким вони хочуть бути, і робити саме те, що вони хочуть робити, вони більше не підлягають жодним історичним примусам, що визнавали одні форми діяльності кращими за інші, легітимізуючи їх ідеологічними дискурсами.

Висновки і перспективи. Українське суспільство, претендуючи на входження до західноєвропейської світової спільноти на правах повноправного її члена, а не дисидента чи спільноти, якій роблять ласку у зв'язку зі скрутними обставинами, мусить приймати світові стандарти та критерії оцінки в усіх сферах життя. А це означає наполегливу працю у напрямку осмислення й переосмислення ціннісних орієнтирів, якими ми керувалися дотепер, та вироблення адекватних сучасності поведінкових моделей і стратегій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беньямін В. Вибране / Вальтер Беньямін; пер. з нім. Ю.Рибачук, Н.Лозинська. – Львів: Літопис, 2002. – 214 с.
2. Голубець О.М. Мистецтво ХХ століття: український шлях / Орест Голубець. – Львів: Колір ПРО, 2012. – 220 с., іл.
3. Гройс Б. Политика поэтики : [сб ст.] / Борис Гройс. – М.: ООО «Ад Маргнем Пресс», 2012. – 400 с.
4. Dziamski G. Liata dziewięcziaste. – Poznan: Galeria Miejska ARSENAL, 2000. – 200 s.

УДК 726: 27-523.42:7.016.4 “17/19”

Богдана ГУМЕНЮК,
асистент кафедри образотворчого мистецтва
та методики його викладання
Кременецького обласного
гуманітарно-педагогічного інституту
імені Тараса Шевченка,
м. Кременець, Україна

ОРНАМЕНТАЛЬНЕ ОЗДОБЛЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ ЦЕРКОВ СВЯТО-УСПЕНСЬКОЇ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ ХVІІІ-ХХ ст.: ІСТОРІОГРАФІЯ

Гуменюк Б. О. Орнаментальне оздоблення інтер'єрів церков Свято-Успенської Почаївської лаври ХVІІІ – ХХ ст.: історіографія. У статті простежено стан вивченості історико-етнографічної та мистецтвознавчої літератури, що є дотичною до орнаментального оздоблення інтер'єру Свято-Успенської Почаївської лаври. Проаналізовано праці українських та зарубіжних авторів. Встановлено періодизацію дослідження окресленої проблематики.

Ключові слова: історіографія, орнамент, Свято-Успенська Почаївська лавра.

Гуменюк Б. О. Орнаментальное оформление церквей Свято-Успенской Почаевской лавры ХVІІІ-ХХ вв. В статье прослеживается состояние изученности историко-этнографической и искусствоведческой литературы, что является касательной к орнаментальному оформлению интерьера Свято-Успенской Почаевской лавры. Проанализированы работы украинских и зарубежных авторов. Установлено периодизацию исследования этой проблематики.

Ключевые слова: историография, орнамент, Свято-Успенская Почаевская лавра.

Humenjuk B. O. Ornamental decoration of interior of Holy Dormition Pochayiv lavra ХVІІІ-ХХ centuries: historiography.

Background. In recent years, there has been an increasing interest in historical-ethnographic literature.

Objectives. The objectives of this study are to analyze the works of Ukrainian and foreign authors.

Methods. So far this method has been applied to.

Results. The results of the research support the idea that the investigation of history of art and historical-ethnographic literature, which is about ornamental decoration of interior of Holy Dormition Pochayiv lavra.

Conclusions. The present results are significant in periodization of investigation of the problem of ornamental decoration of interior of Holy Dormition Pochayiv lavra.

Keywords: historiography, ornament, Holy Dormition Pochayiv lavra.

© Гуменюк Б. О., 2014

Постановка проблеми. До будівництва та художнього оформлення Свято-Успенської Почаївської лаври було залучено відомих українських та зарубіжних архітекторів, скульпторів та художників, таких як Г. Гофман, М. Полейовський, Л. Долинський, К. Вілліні, Л. Бернакевич, В. Бернакевич, Г. Боссе, С. Верховцев, Ф. Верховцев, Л. Менціоне, М. Лавров, І. Горбунов, Є. Васильєв, О. Щусєв та ін. Історичні етапи становлення архітектурного комплексу та мистецька спадщина різнобічно вивчалися науковцями. Однак орнаментальне оздоблення Почаївської лаври також займає чільне місце в інтер'єрі храму й несе важливу художню та інформативну функцію. З огляду на це постає питання більш детального вивчення зазначеної тематики та простеження стану вивченості її у вітчизняній і зарубіжній історіографії. Сформульована наукова проблема поставлена до розв'язання вперше.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Орнамент у християнському храмі на прикладі Софії Київської досліджували Г. Павлуцький, Ю. Асєєв, із сучасних науковців – О. Герій. Із зарубіжних авторів над проблематикою стінописних орнаментів працювали Н. Сирейшиков, Д. Тренєв, Д. Захарі, М. Орлова та інші. Питання вивчення орнаментики церков Почаївського монастиря поставлено до розв'язання вперше.

Мета статті – проаналізувати стан вивченості питання орнаменту у інтер'єрах архітектурного комплексу Свято-Успенської Почаївської лаври.

Для досягнення поставленої мети передбачено наступні завдання:

- вивчити історико-етнографічні літературні джерела;
- проаналізувати та систематизувати праці мистецтвознавчого характеру;
- встановити періодизацію історіографії дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші праці присвячені дослідженню життя та діяльності Почаївського монастиря припадають на останню чверть XIX століття. Вагомими напрацюваннями цього періоду є наукові розвідки А. Ф. Хойнацького «Описание святых икон и других священных изображений, находящихся в большом соборном храме Успения Божьей Матери в Почаевской лавре» (1880) [46], «К истории последних времен Почаевской лавры» (1885) [47] та Амвросія (Лотоцького) «Сказание историческое о Почаевской Успенской лавре бывшего наместника Лавры архимандрита Амвросия» (1886) [2]. Краєзнавці головним чином зверталися до опису легенд про походження монастиря, чудес, які пов'язані з його функціонуванням та історією, а також частково розглядали художньо-естетичне оформлення Успенського собору. Важливим інформаційним джерелом був вісник «Волынские епархиальные ведомости», котрий видавався на території Волині у другій половині XIX – на початку XX століття.

Оскільки, зазначені праці були виконані істориками та краєзнавцями, а орнамент є проблемою мистецтвознавства, яке на той час ще не сформува-

лось як самостійна наука і було невід'ємною складовою етнографії, то як результат, проблема дослідження та вивчення орнаменту ще залишалась поза увагою вчених.

Проаналізувавши літературні джерела першої половини XX ст., ми можемо говорити про те, що підхід до вивчення Почаївського монастиря зберігався незмінним. Про це свідчать праці цього періоду: В. Левицького «Материалы по истории Почаевской Лавры» (1912) [22], С. Антоновича (Жука) «Короткий исторический нарис Почаївської Успенської лаври» (1938) [3]. Автори як і попередній період звертаються до історії лаври, розповідають про чудеса, головні святині, подають описи картин, на яких зображено ктиторов, останній критично аналізує попередні розвідки та подає достовірні історичні відомості розвитку монастиря.

Помітне місце у історіографії другої половини XX ст. займає монографія І. Огієнка «Фортеця православ'я на Волині – Свята Почаївська лавра» (1961) [25]. Тут, цілком сміливо можемо говорити про те, що це перша, яка праця присвячена детальному вивченню впорядкування, будівництва та реставраційних робіт в Успенському соборі та Троїцькому соборах, та іншим відомостям з історії монастиря. В основному праці другої половини XX ст., які здійснили вітчизняні науковці: Г. Логвин (1968) [24], П. Жолтовський (1978) [16], П. Білецький (1981) [5], Б. Лобановський та П. Говдя (1989) [23] і ін., є узагальнюючими, де автори відмічають Почаївську лавру як важливий в Україні об'єкт мистецтва, з її головними високохудожніми творами:

На останню чверть XX століття припадають наукові розвідки Г. Чернихівського «Крем'яниччина. Історичне та літературне краєзнавство» (1992) [48] та «Почаївська Свято-Успенська Лавра» (2006) [49], А. Гудими «Почаївський монастир в історичній долі українства» (1995) [12], які позначенні історико-краєзнавчим характером. Вагомим науковим джерелом цього періоду є дослідження П. Ричкова та В. Луца «Почаївська Свято-Успенська лавра» (2000) [35], у якій автори детально проаналізували мистецьку спадщину Свято-Успенської Почаївської лаври, описали художнє оформлення інтер'єру храмів не торкаючись питання орнаментального оздоблення.

Окрім того, в останній чверті XX століття відбуваються наукові конференції, присвячені тематиці значення релігії, монастирів у культурному житті країни: «Релігія і церква в національному відродженні України» (Тернопіль, 1993), «Почаївський монастир в контексті історії та духовності українського народу» (Тернопіль, 1995), «Берестя 1596» в історичній долі українства» (Тернопіль, 1996), та інші. Доповідачі висвітлюють значення лаври як духовно-освітнянського центру, піднімають питання просвітницької ролі Почаївського монастиря та його вплив на культурне життя України в цілому. Однак питання мистецького аналізу та, зокрема, орнаменту науковцями не вивчалися.

На початку XXI століття дослідження мистецької спадщини монастиря, зокрема, орнаменту позначенні побіжним характером: В. Рожко «Право-

славні монастирі Волині і Полісся» (2000) [36], «Духовні православні освітні заклади Волині Х-XX ст.» (2002) [37], «Українське православне церковне мистецтво Волині (IX-XX ст.)» (2006) [38] та ін., в яких коротко окреслюється історія монастиря та аналізуються головні будівлі комплексу Почаївської лаври. У дисертаційній роботі О. Панфілової «Мистецьке життя Кременеччини 20-30-х років ХХ століття» (2009) [30] знаходимо відомості щодо діяльності іконописних та позолотних майстерень монастиря як мистецького осередку у вищезгаданий період.

Окрему групу наукових розвідок становлять праці, присвячені українському орнаменту. Наукове вивчення української орнаментики розпочалося у 70-х роках ХІХ ст. У цей час швидко зростало зацікавлення орнаментом та мистецькою старовиною, перші праці мали етнографічний характер. Збиранням та дослідженням орнаменту займалися Ф. Вовк, М. Чубинський, О. Косач (1876), П. Литвинова (1878, 1902), М. Сумцов (1891) Ю. Павлович, М. Біляшівський (1909), К. Широцький (1918), В. Щербаківський, (1925, 1939), В. Січинський (1926), Г. Павлуцький (1927), К. Кржемінський (1927) та ін.

Одним із перших, хто почав досліджувати морфологію, гістологію орнаменту, став А. Гінзбург, а розпочав цю працю його син В. Гінзбург (1929) [11]. Автор підійшов до вирішення побудови орнаменту за допомогою математичних, геометричних законів. Цінними є подання в роботі як теоретичного матеріалу, так і великої кількості таблиць з видами побудови орнаменту.

Поступово науковці нагромаджували матеріал, здійснювали детальний аналіз орнаментики, публікували статті у цьому напрямі, досліджували орнамент у різних видах декоративно-прикладного мистецтва.

У другій половині ХХ ст. з'являються праці Я. Запаса «Використання народного орнаменту в оформленні українських книг кінця ХVІ – першої половини ХVІІІ ст.» (1956) [17], «Матеріали до вивчення української рукописної орнаментики» (1959) [18] та ін.

Існує чимало робіт, котрі присвячені дослідженню сакрального мистецтва. М. Кристопчук «Синтез технік монументального мистецтва в храмовій архітектурі» (2002) [21], С. Абрамович «Церковне мистецтво» (2005) [1], де автори вивчають специфіку, історію храмового мистецтва.

Особливе значення для дослідження орнаментів в інтер'єрі храму мають ґрунтовні дисертаційні роботи О. Герій «Орнамент Софії Київської» (2003) [9] та Д. Янковської «Східні впливи в орнаментальному оформленні українських ікон кінця ХVІ-ХVІІ ст.» (2005) [52]. Автори досліджують генезу, типологію, художньо-функціональні особливості, основні мотиви орнаментів, закономірності розташування орнаментальних композицій.

А. Гурська у праці «Мова та граматики українського орнаменту» (2003) [13] досліджує семантику орнаменту, вважає, що символи і образи є графічним відображенням певних духовних енергій, які людина інтуїтивно виділяє в орнаменті. Фундаментальною у дослідженні української орнаментики є

праця М. Селівачова «Лексикон української орнаментики» (2009) [40], де автором зібрано величезний фактологічний матеріал, подано значення символіки, назви та походження символів.

Особливу ланку в дослідженні орнаменту займають зарубіжні наукові розвідки. Важливими для дослідження орнаменту на початку ХХ ст. були альбоми, збирання орнаментів Г. Гагаріна «Собрание византийских и древнерусских орнаментов, собранных и рисованных Г. Г. Гагариным» (1887) [8], В. Стасов «Славянский и восточный орнамент» (1887) [42], котрий аналізує елементи орнаменту з різних рукописів ХІІІ-ХІV століття, походження їх, Н. Сирейщиков і Д. Тренев «Орнаменты на памятниках древнерусского искусства» (1904-1910) [27], «Декоративные мотивы и орнаменты всех времен и стилей» [14] доповнена і перероблена з «Кишенькового збірника стильних мотивів», зіставленого Ю. Брокманом у 1905 році в Москві. Роботи виконані на високому художньому рівні та містять велику кількість варіантів декорування, замальовки прикрас, розписи дерев'яних виробів, заставки псалтирів, рукописів, різні мотиви елементів орнаменту.

У праці Н. Покровського «Очерки памятников христианского искусства и иконографии» (1910) [34] розглянуто результати, досягнення християнської археології на прикладі пам'яток мистецтва та іконографії, у тому числі візантійських і руських. Питаннями дослідження слов'янського орнаменту займався А. Некрасов, зокрема у праці «Очерки из истории славянского орнамента» (1914) [26], де аналізує руський тератологічний орнамент в рукописах та фігуру людини в ньому.

У другій половині ХХ ст. з'являються праці С. Алексеєва (1954), Л. Ремпеля (1961), присвячені вивченню архітектурного орнаменту, в котрих автори аналізують поняття орнаменту, принципи побудови та прийоми розміщення в різних типах споруд, послідовно характеризують стилі, проте не торкаються зовсім теми орнаменту в храмі. Стінописний орнамент у храмах, пам'ятниках архітектури досліджено в роботі Д. Захарі, подано зразки декору (1970) [15].

Особливо вагомою у дослідженні символіки орнаменту є робота Б. Рибаківа «Язичництво древніх слов'ян» (1981) [34], де автор аналізує історію, становлення декоративно-прикладного мистецтва слов'ян, символіку, їх побут та вірування.

Важливою у вивченні питання є наукова праця М. Орлової «Орнамент в монументальній живописи Древней Руси конца ХІІІ – начала ХVІ вв.» (2004) [28], де автор вивчає систему орнаментального розпису в давньоруських храмах, також відзначає в окремих творах вплив східної орнаментики та пояснює це багатовіковою присутністю ісламських елементів у візантійській орнаментіці [28, с. 24].

Значиму для дослідження групу становлять праці з вивчення теорії та історії орнаменту, стилів, законів симетрії в орнаменті, авторами яких є Ю. Герчук (1998) [10], Л. Буткевич (2003) [7], Л. Фокіна (2005) [45], Ю. Кокоріна (2007) [20], Н. Бесчастнов (2010) [4]. Останні роблять послідовний

аналіз розвитку орнаменту, досліджують походження та трансформацію елементів. Збиральницький характер носять праці В. Івановської (2007, 2008), де погруповано зразки орнаментів різних стилів, які подані в таблицях. Однак, автор не подає пояснень до зібраних орнаментів, що ускладнює використання їх для дослідження. З монографій цього періоду важливо відмітити наукову роботу С. Яблана «Симетрія, орнаменти і модулярність» (2006) [51], в котрій подано порівняльний аналіз різних груп симетрії, обговорюється модулярність в науці, виконується аналіз джерел відповідних симетричних структур в орнаментальному мистецтві.

Висновки і перспективи. Отже, проаналізувавши ряд історичних та мистецтвознавчих джерел, можемо зробити висновки, що з точки зору історії Почаївську Лавру досліджували багато краєзнавців, істориків, науковців, однак питання орнаменту або зовсім не висвітлювалось, або побіжно згадувалось поруч із описом мистецької спадщини монастиря. З мистецького боку стан опрацювання питання зводиться до аналізу архітектурного ансамблю, стилістики, більше уваги звернено на іконопис, тематичні стінописи, а значенню орнаменту в інтер'єрі не виділено належне місце.

Проаналізувавши ряд мистецтвознавчих праць, присвячених орнаменту, виокремлено роботи, на які автор буде опиратись у подальших дослідженнях генези, символіки, схем орнаментів. Із закордонних досліджень вагомих внесок мають праці російських вчених, що спричинено спільною історією.

З'ясування значення, походження орнаментів у церквах Почаївського монастиря потребує подальшого дослідження, оскільки орнамент займає важливе місце в інтер'єрі та є невід'ємною частиною храму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамович С. Д. Церковне мистецтво / С. Д. Абрамович. – К.: Кондор. – 2004. – 206 с.
2. Амвросий (Лотоцкий). Сказание историческое о Почаевской Успенской лавре бывшего наместника Лавры архимандрита Амвросия / Амвросий (Лотоцкий). – Почаев, 1886. – 313 с.
3. Антонович С. Короткий історичний нарис Почаївської Успенської лаври / С. Антонович – Сан Андрес : Перемога, 1961. – XI, 72 с.
4. Бесчастнов Н. П. Художественный язык орнамента: Учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Дизайн» / Н. П. Бесчастнов. – М.: ВЛАДОС, 2010. – 335 с. ил.
5. Білецький П. О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII століть / П. О. Білецький – К.: Мистецтво, 1981. – 159 с.
6. Берестя – 1596 рр. Матеріали Всеукраїнської наукової богословської конференції. – Тернопіль, 1996. – 46 с.
7. Буткевич Л. М. История орнамента: Учеб. пос. / Л. М. Буткевич – М.: Гуманит. Узд. Центр ВЛАДОС, 2003. – 272 с.
8. Гагарин, Г. Г. Собрание византийских и древнерусских орнаментов, собранных и рисованных Г. Г. Гагариным / Г. Г. Гагарин. – СПб.:Изд. ижд. Спб. центр. училища технич. рисов. Барона Штигица. 1887. (8) с. 50 вкл. л. рис. тит.л. парал. на русск. и франц. яз.

9. Герій О. О. Орнамент Софії Київської (гене́за, типологія, художньо-функціональні особливості): дис. ...кандидата мистецтвознавства: 17.00.06 / Герій Оксана Омельнівна. – Львів, 2003. – Т. 1 – 187 с. т. 2 – іл.
10. Герчук, Ю. Я., Что такое орнамент? Структура и смысл орнаментального образа / Я.Ю. Герчук, М.П. Раяк (худож. фото). – М.: Галарт, 1998. – 327 с.
11. Гінзбург А. М. Побудова візерунків / А. М. Гінзбург. – Х.: ДВУ, 1929. 78 с.: 345 табл.
12. Гудима А. Почаївський монастир в історичній долі українства / А. Гудима. – Тернопіль, 2003. – 38 с.
13. Гурська А. С. Мова та граматика українського орнаменту : Навчально-методичний посібник / А. С. Гурська – К. : Альтернативи, 2003. – 144 с.; іл.
14. Декоративные мотивы и орнаменты всех времен и стилей. – М.: Астрель, 2007. – 206 с.
15. Димитров Захари. Стенописи орнаменти от архитектурни палетници в поречията на Струта, Места и Марица / Димитров Захари. – С., 1970. –115 с., илл.
16. Жолтовский П. М. Украинский живопис XVII-XVIII ст. / П. М. Жолтовский. – К.: Наук. думка, 1978. – 328 с.
17. Запаско Я. П. Використання народного орнаменту в оформленні українських книг кінця XVI – першої половини XVIII ст. / Я. П. Запаско – К. : Видавництво Ан УРСР, 1956. – С. 32-47. рис. Окремий відбиток із зб.: Матеріали з етнографії та художнього промислу. – К., 1956.
18. Запаско Я. П. Матеріали до вивчення української рукописної орнаментики / Я. П. Запаско – К.: Видавництво Ан УРСР, 1959. – С. 127-139, рис. Окремий відбиток із зб.: Матеріали з етнографії та мистецтвознавства – К., 1959.
19. Исламские орнаменты / В. И. Ивановская (сост. и авт. предисл.). – М.: В. Шевчук, 2007. – 207 с.: ил.
20. Кокорина, Юлия Георгиевна. Морфология декора / Ю. Г. Кокорина, Ю. Г. Лихтер. – М.: КомКнига, 2007. – 199 с.
21. Кристопчук Микола. Синтез технік монументального мистецтва в храмовій архітектурі. Навч. посіб. / Кристопчук Микола / Львів. академія мистецтв. – Львів: [БВлд.], 2002. – 251 с. іл.
22. Левицький В. Матеріали по истории Почаевской Лавры / В. Левицький – Почаев, 1912. – Т. 1. – 184 с.
23. Лобановський Б. Б. Українське мистецтво другої половини XIX – початку XX ст. / Б. Б. Лобановський, П. І. Говдя. – К.: Мистецтво, 1989. – 206 с.
24. Логвин Г. Н. По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятки / Г. Н. Логвин – К.: Мистецтво, 1968. – 464 с.
25. Митрополит Іларіон [Огієнко І. І.]. Фортеця православія на Волині – Свята Почаївська Лавра / Митрополит Іларіон. – Вінніпег, 1961. – 398 с.
26. Некрасов А. Очерки из истории славянского орнамента / А. Некрасов. – М., 1914. – 76 с.
27. Орнамент на памятниках древнерусского искусства. Вып. 1-2. / Альбомы. / М., Изд. Н. П. Сирейщикова и Д. К. Тренева. 1904 – 1910. 2 кн. Вып. 1904 /4/, 8 с., 25 вкл. л. табл. Вып. 2. 1910. /4/, 4 с., 15 вкл. л. табл. текст и загл. парал. на рус.и франц. яз.
28. Орлова М. Орнамент в монументальній живописи Древней Руси конца XIII – начала XVIвв.: автореф. дис... д-ра искусствоведения: 17.00.04 / М. Орлова. – Гос. Ин-т искусствознания. – М., 2004. – 43 с.
29. Орнаменти Софії Київської / За ред. С. Я. Грабовського. – К.: Вид. АА УРСР, 1949. – 65 с.
30. Павлуцький Г. Історія українського орнаменту/ Г. Павлуцький. Українська А.Н. Всеукр. археолог. комітет. Відділ мистецтва; з передм. М. Макаренка. – К., 1927. – 28 с.
31. Панфілова О. Г. Мистецьке життя Кременеччини 20-30-х років XX століття: дис. канд. мистецтвознавства: 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Панфілова Олександра Георгіївна. – Тернопіль, 2009. – 159 с.

32. Покровский Н. В. Очерки памятников христианского искусства и иконографии / Н. В. Покровский. З пересл. Узд. Спб., Синод. тип., 1910. – XIII. – 450 с. с илл. (236 рис.).

33. Почаївський монастир в контексті історії та духовності українського народу: Тези наукової конференції. – Тернопіль, 1995. – 118 с.

34. Релігія і церква в національному відродженні України: тези наукової конференції. – Тернопіль, 1993. – 62 с.

35. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян / Б. А. Рыбаков. – М.: Издательство «Наука», 1981. – 406 с.

36. Ричков П. А. Почаївська Свято-Успенська лавра / П. А. Ричков, В. Д. Луц. – К.: Техніка, 2000. – 136 с.: іл.

37. Рожко В. Є. Православні монастирі Волині і Полісся: Історико-краєзнавчий нарис / В. Є. Рожко – Луцьк: Медіа, 2000. – 692 с.

38. Рожко В. Є. Духовні православні освітні заклади Волині Х-XX ст.: Історико-краєзнавчий нарис / В. Є. Рожко – Луцьк: Медіа, 2002. – 280 с.

39. Рожко В. Є. Українське православне церковне мистецтво Волині (ІХ-XX ст.): історико-краєзнавчий нарис / В. Є. Рожко – Луцьк, 2006, – 400 с.

40. Русские орнаменты / В. И. Ивановская (сост. авт. предисл.). – М.: В. Шевчук, 2008. – 224 с.: ил.

41. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія): Навчальний посібник / М. Р. Селівачов – К.: Редакція вісника «Ант», 2005. – 399 с.: іл.

42. Соколова Т. Орнамент – почерк епохи / Т. Соколова. – Л.: Аврора, 1972.

43. Стасов В. В. «Славянский и восточный орнамент по рукописям древнего и нового времени» / В. В. Стасов – СПб., 1884. – 268 с.

44. Теодорович Н. И. Инвентарь Почаевского монастыря / Н. И. Теодорович // Волинские епархиальные ведомости. – 1905. – № 3–5, 9, 16, 17, 19, 28, 31.

45. Український народний орнамент: Вишивки, тканини, писанки. Зібрала і систематизувала Ольга Петрівна Косач – Драгоманова (Олена Пчілка). Репринтне відтворення першого видання, Київ, 1876. – Вст. Ст. Н. Сташенко. Упор. В. Комзюк, Н. Пушкар. – Ковель: ТОВ «Ковельська міська друкарня». 2010. – 36 с. +33 іл.

46. Фокина Л. В. Орнамент. Учебное пособие / Л. В. Фокина – М., Феникс., 2005. – 172 с.

47. Хойнацкий А. Ф. Описание святых икон и других священных изображений, находящихся в большом соборном храме Успения Божьей Матери в Почаевской лавре / А. Ф. Хойнацкий. – Почаев. 1880. – 35 с.

48. Хойнацкий А. Ф. К истории последних времен Почаевской лавры / А. Ф. Хойнацкий // Волинские епархиальные ведомости. – 1885. – № 29. – С. 931–947.

49. Черніхівський Г. І. Крем'янецьчина. Історичне та літературне краєзнавство / Г. І. Черніхівський – Товариство української мови «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка та Крем'янецький лицей. – Крем'янець, 1992. – 103 с.

50. Черніхівський Г. І. Почаївська Свято-Успенська Лавра / Г. І. Черніхівський, В. О. Балух. – Тернопіль: Збруч, 2006. – 47 с.

51. Щербаківський Вадим. Українське мистецтво: Вибрані неопубліковані праці / Щербаківський Вадим / Упоряд., вст.ст. В. Уменовського; додатки П. Герчанівської, В. Ульяновського. – Київ: Либідь, 1995. – 288 с.; іл.

52. Яблан С. В. Симетрия, орнаменты и модулярность: [монографія] / С. В. Яблан (пер.с.англ.). – М.: Институт компьютерных исследований, Ижевск: Регулярная и хаотическая динамика, 2006. – 365 с.

53. Янковська Д. О. Східні впливи в орнаментальному оформленні українських ікон кінця XVI-XVII ст.: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.06. / Д. О. Янковська / Львів. націон. акад. мист. Л., 2005. – 21 с.

УДК 659.1:37

Наталія ДОЧИНЕЦЬ,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри педагогіки та суспільних дисциплін
Закарпатського художнього інституту,
м.Ужгород, Україна*

Георгіна КАМПО,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи Ужгородського національного університету,
м. Ужгород, Україна*

Олеся ГАВРИЛЕЦЬ,

кандидат економічних наук, асистент кафедри маркетингу Мукачівського державного університету, м. Мукачєво, Україна

ВІЗУАЛЬНИЙ ОБРАЗ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМЕРЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ

Дочинець Н. М., Кампо Г. М., Гаврилець О. В. Візуальний образ як засіб забезпечення ефективності комерційної реклами. У статті проаналізовано особливості візуального образу в комерційній рекламі. Визначено його переваги над вербальною компонентою, обґрунтовано критерії ефективності, розглянуто найпоширеніші прийоми створення.

Ключові слова: реклама, образ, комерція, комунікація, візуальний.

Дочинець Н. М., Кампо Г. М., Гаврилець А. В. Візуальний образ как средство обеспечения эффективности коммерческой рекламы. В статье проанализированы особенности визуального образа в рекламе. Определены его преимущества над вербальной компонентой, обоснованы критерии эффективности, рассмотрены наиболее распространенные приемы создания.

Ключевые слова: реклама, образ, коммерция, коммуникация, визуальный.

Dochynets N.M., Campo G.M., Havrylets O.V. Visual images as a means of ensuring the effectiveness of commercial advertising.

Background. In recent years, there has been an increasing interest in visual image in commercial advertising.

Objectives. The objectives of this study are to determine the features of the visual image in commercial advertising.

Methods. So far this method has been applied to.

Results. The results of the research support the idea that advertising advantages over an verbal component are defined, the criteria of effectiveness are determined and the most common methods of creation are considered.

Conclusions. The present results are significant in universal mechanism for creating effective visual image in advertising. However, there is an undeniable need to consider psychological characteristics of the target audience and market trends. Therefore, in advertising design today it is particularly important to combine creativity with scientific approaches, integration and marketing of artistic thinking.

© Дочинець Н. М., Кампо Г. М., Гаврилець О., 2014